

Мрежа FISCAL:

Подобрување на дијалогот за поголема финансиска транспарентност на општините, со фокус на парафискалните давачки

ДЕМИР КАПИЈА

Проектот е финансиран
од Европската Унија

Содржината на овој документ, неговата имплементација и резултатите од проектот се единствена одговорност на Finance Think, Agora, Квантум Прима и Лаг Агро Лидер и не ги одразуваат ставовите на Европската Унија.

Мрежа FISCAL:

Подобрување на дијалогот за поголема финансиска транспарентност на општините, со фокус на парафискалните давачки

ДЕМИР КАПИЈА

Проектот е финансиран
од Европската Унија

Содржината на овој документ, неговата имплементација и резултатите од проектот се единствена одговорност на Finance Think, Агора, Квантум Прима и Лаг Агро Лидер и не ги одразуваат ставовите на Европската Унија.

СОДРЖИНА

1. ВОВЕД	4
2. ДЕМОГРАФСКИ И ЕКОНОМСКИ ПРОФИЛ	5
2.1 Демографски тенденции	5
2.2 Економски профил	7
3. БУЏЕТСКА ТРАНСПАРЕНТНОСТ	11
3.1 Финансирање	11
3.2 Расходи и инвестиции	16
3.3 Улога на парафискалните давачки	20
4. ЗАКЛУЧОК И ПРЕПОРАКИ	25

ЛИСТА НА ГРАФИКОНИ И ТАБЕЛИ

Графикон 1: Витална статистика	5
Графикон 2: Тенденции кај младото, старото и кај населението на работоспособна возраст	6
Графикон 3: Додадена бруто-вредност и бруто-инвестиции по жител	7
Графикон 4: Додадена бруто-вредност по сектор во 2019 година (во мил. ден.)	8
Графикон 5: Коефициенти на локализација по сектор и по тип на фирма	9
Графикон 6: Тенденции во невработеноста	10
Графикон 7: Структура на приходите и реализација за периодот 2017 – 2020 година	12
Графикон 8: Структура на приходите по категории и ставки во 2019 година	13
Графикон 9: Движење на приходите по жител и зависност на општината од централната власт	14
Графикон 10: Движење на приходите по поединечни ставки	15
Графикон 11: Структура на расходите и реализација за периодот 2017 – 2020 година	16
Графикон 12: Структура на расходите по категории и ставки во 2019 година	17
Графикон 13: Движење на расходите по жител и учество на капиталните расходи	18
Графикон 14: Индикатори на алокација на средствата	19
Графикон 15: Учество на парафискалните давачки во вкупните приходи и во приходите од сопствени извори	20
Графикон 16: Структура на парафискалните давачки 2019- 2020 година	21
Табела 1: Парафискални давачки, перцепција за товар и насоки за постигнување оптимум	22

1. ВОВЕД

Општина Демир Капија се наоѓа во централниот дел на Вардарскиот плански регион и претставува најмала градска средина според површината опфаќајќи приближно осум проценти (310,98 км²) од истиот регион. Општината е составена од 15 населени места и е најретко населена градска средина во регионот со 12,38 жители на км², многу пониско од републичкиот просек од 72,16 жители на км².¹ Во однос на природните ресурси, општината е лоцирана во климатско поднебје погодно за развој на лозарството и за одгледување житни и градинарски култури, како и ископување песок и камен. Дополнително, општината изобилува и со природно и културно-историско наследство.²

Во регионален контекст, Општина Демир Капија има втора одзади проценета додадена бруто-вредност (БДВ) по жител во регионот од 188 илјади денари во 2019 година.³ Слично, општината има најниско ниво на инвестиции во споредба со градските средини во регионот, приближно 46,9 илјади бруто-инвестиции по жител во истата година.⁴ Општина Демир Капија важи за една од понетранспарентните општини, со индекс на активна транспарентност од 37,7 проценти во 2021 година.⁵ Конечно, Општината има висок процент (77 проценти од вкупните приходи во 2019 година) на зависност од централниот буџет во регионот, каде што од вкупното финансирање на Општината, 30,8 проценти се канализираат во капитални инвестиции, што ја прави втора општина во регионот според тој индикатор во 2019 година.

¹Процената на бројот на жители и просечната годишна стапка на пораст на населението се врши според податоците во пописите од 2002 година и во 2021 година, под претпоставка дека населението расте / опаѓа со константна годишна стапка на пораст. Пресметаните индикатори се однесуваат на 2019 година.

²Подетални информации за регионот во Стратегијата за регионален развој на Република Северна Македонија 2021-2031 година, проверете на <chrome-extension://efaidnbmnnnib-pcapijpcglclefindmkaj/viewer.html?pdfurl=https%3A%2F%2Fmils.gov.mk%2Ffiles%2FStrategija-Za-RRR.pdf&chunk=true>

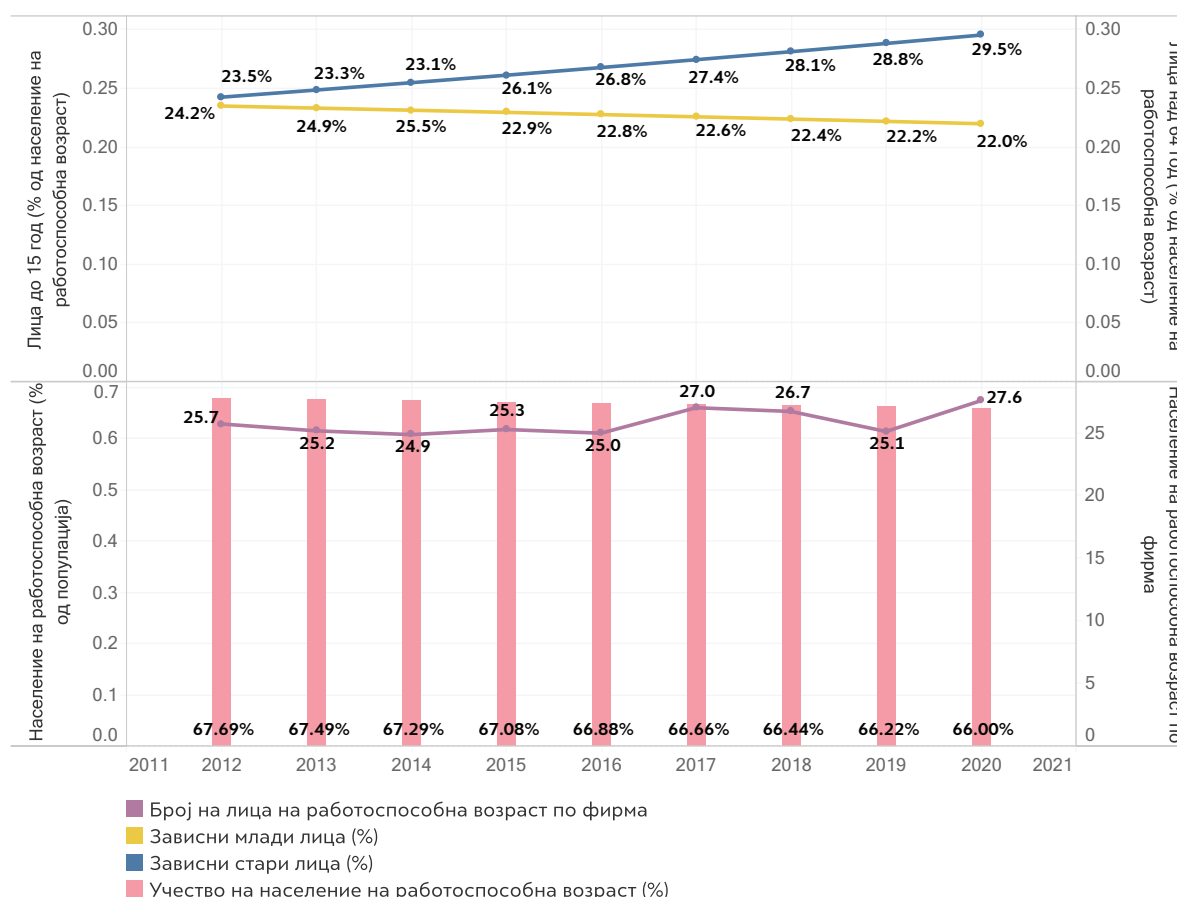
³Целата анализа најчесто се однесува на 2019 година и на периодот пред таа година поради нетипичната пандемијска 2020 година.

⁴Процените се пресметани врз основа на регионалната статистика за додадена бруто-вредност и за бруто-инвестиции од Државниот завод за статистика.

⁵Индексот е развиен од страна на Центарот за граѓански комуникации, се пресметува врз основа на податоци собрани преку структурирани прашалници каде што на секое прашање се доделуваат бодови. Индексот се движи од 0 до 100 проценти, каде што поголема вредност значи поголема транспарентност. Детално за методологијата на индексот проверете на <https://www.ccc.org.mk/images/stories/akt21.pdf>

Дополнително, учеството на населението на работоспособна возраст во вкупното население континуирано опаѓа од 67,7 проценти во 2012 година до 66 проценти во 2020 година (графикон 2).⁷ Во последните четири години, во просек, порастот на бројот на население на работоспособна возраст го надминува порастот на бројот на фирми предизвикуваќи пораст во индикаторот од 25 лица на работоспособна возраст по фирма во 2016 година на 27-28 лица по фирма во 2020 година. Од друга страна, континуирано расте бројот на стари жители (повозрасни од 64 години) во однос на населението на работоспособна возраст. Во 2012 година односот бил приближно три стари лица на 13 лица на работоспособна возраст, додека во 2020 година тој однос изнесува приближно три наспроти 10. Односот на зависност во поглед на младите лица, исто така, има опаѓачка тенденција и се движи приближно кон две деца (помлади од 15 години) на девет лица на работоспособна возраст.

Графикон 2: Тенденции кај младото, старото и кај населението на работоспособна возраст

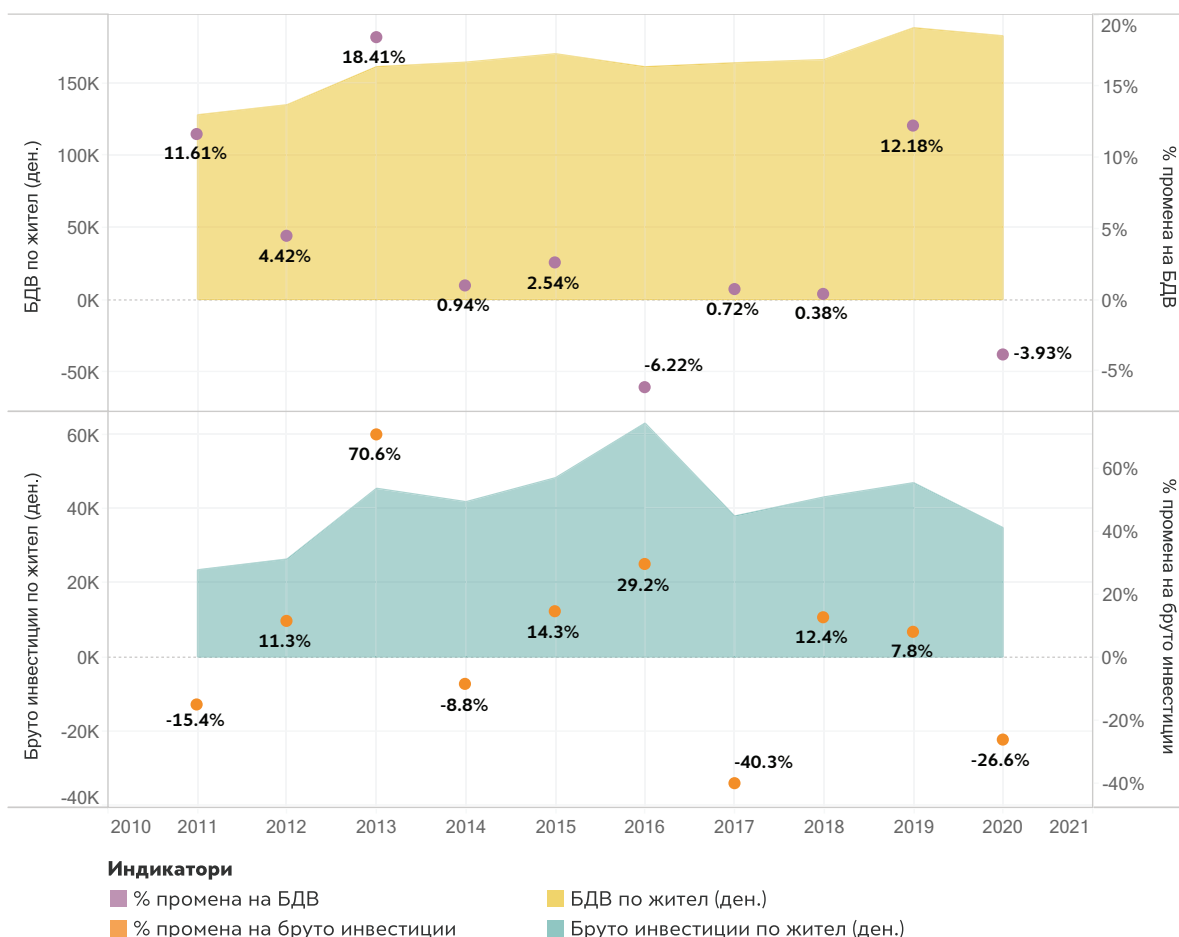
Извор: Пресметки врз основа на податоци од Државниот завод за статистика

⁷ Во оваа анализа, како население на работоспособна возраст се третира популацијата на возраст 15-64 години.

2.2 ЕКОНОМСКИ ПРОФИЛ

Економската активност во Демир Капија забележува позитивни стапки на пораст во изминатата декада. Додадената бруто-вредност по жител⁸ континуирано расте за периодот 2011-2020 година, со исклучок на 2016 година и пандемијската 2020 година. Нагласен пораст се забележува во 2019 година, пред пандемијата, кога БДВ по жител од 166 илјади во 2018 година расте на 188 илјади во 2019 година. Од друга страна, бруто-инвестициите по жител бележат значајни осцилации, иако по 2014 година се зачестени позитивните стапки на пораст. Бруто-инвестициите достигнуваат највисока вредност во 2016 година од 63 илјади по жител, по што следува значителен пад наредната година од 40,3 проценти. Негативните последици од пандемијата го вратија нивото на бруто-инвестициите по жител приближно на нивото од 2017 година.

Графикон 3: Додадена бруто-вредност и бруто-инвестиции по жител

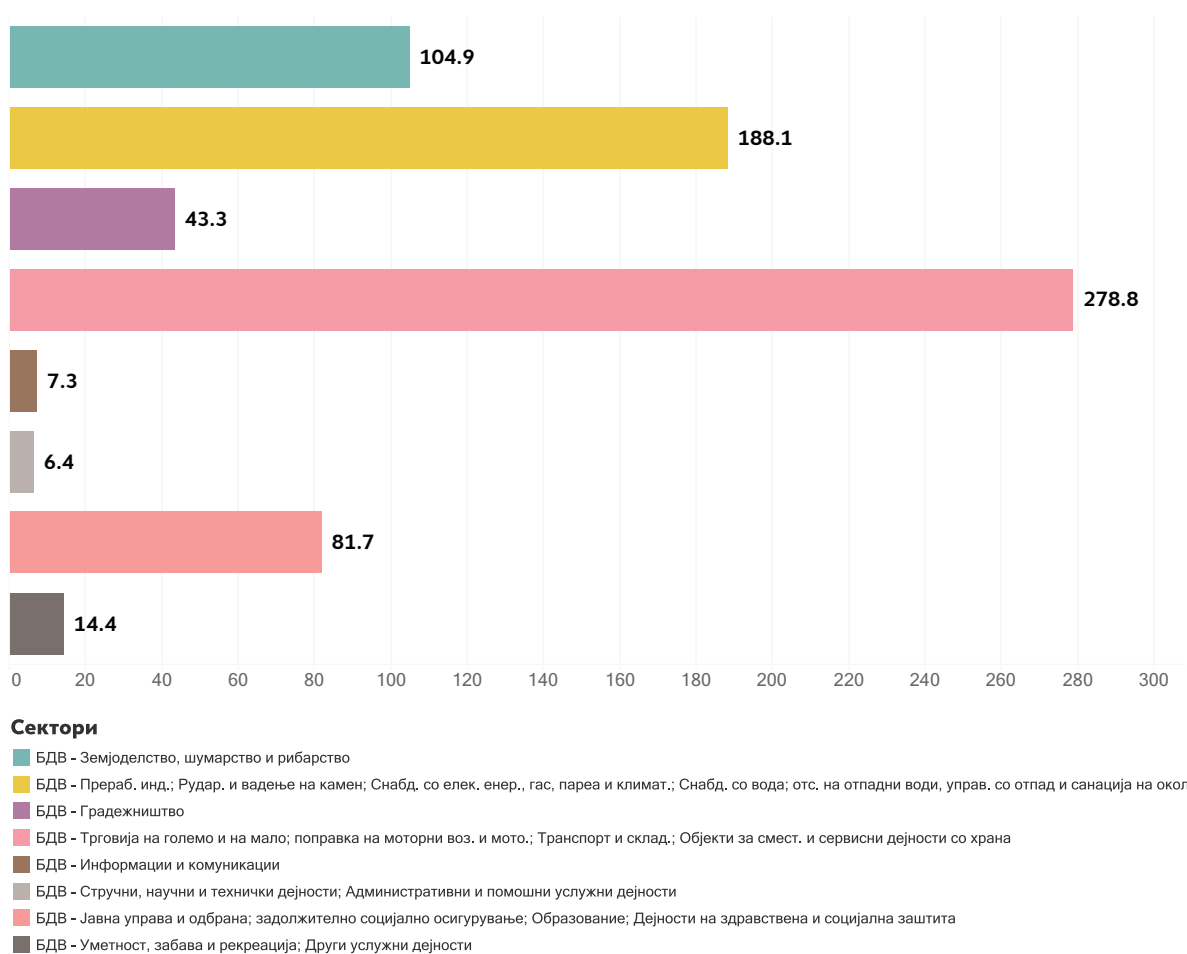

Извор: Пресметки врз основа на податоци од Државниот завод за статистика

⁸ Податоци за додадената бруто-вредност од Државниот завод за статистика се достапни на ниво на сектор и по региони. Проценетата БДВ на ниво на општина се пресметува пропорционално според учеството на бројот на фирми во општината во однос на бројот на фирми во регионот за дадениот сектор. На ист начин се проценуваат и бруто-инвестициите по општина.

Во поглед на секторската распределба на додадената бруто-вредност, во Демир Капија доминираат услужните дејности поврзани со трговија, транспорт и сместување и, од друга страна, преработувачката индустрија надополнета со традиционалните сектори како што се рударство и вадење камен и снабдување со електрична енергија, гас, пареа и вода. Овие две глобални групи придонесуваат околу 64,4 проценти кон вкупната БДВ во 2019 година, а доколку ја вклучиме и БДВ во земјоделскиот сектор, процентот достигнува 78,9. Дополнително, значајна е динамиката по сектори, каде што земјоделскиот сектор бележи позитивни стапки на пораст, посебно во пандемиската година во која БДВ расте за 40,8 проценти во однос на претходната година. Од друга страна се забележува стагнација и намалување на значењето на градежништвото.

Графикон 4: Додадена бруто-вредност по сектор во 2019 година (во мил. ден.)

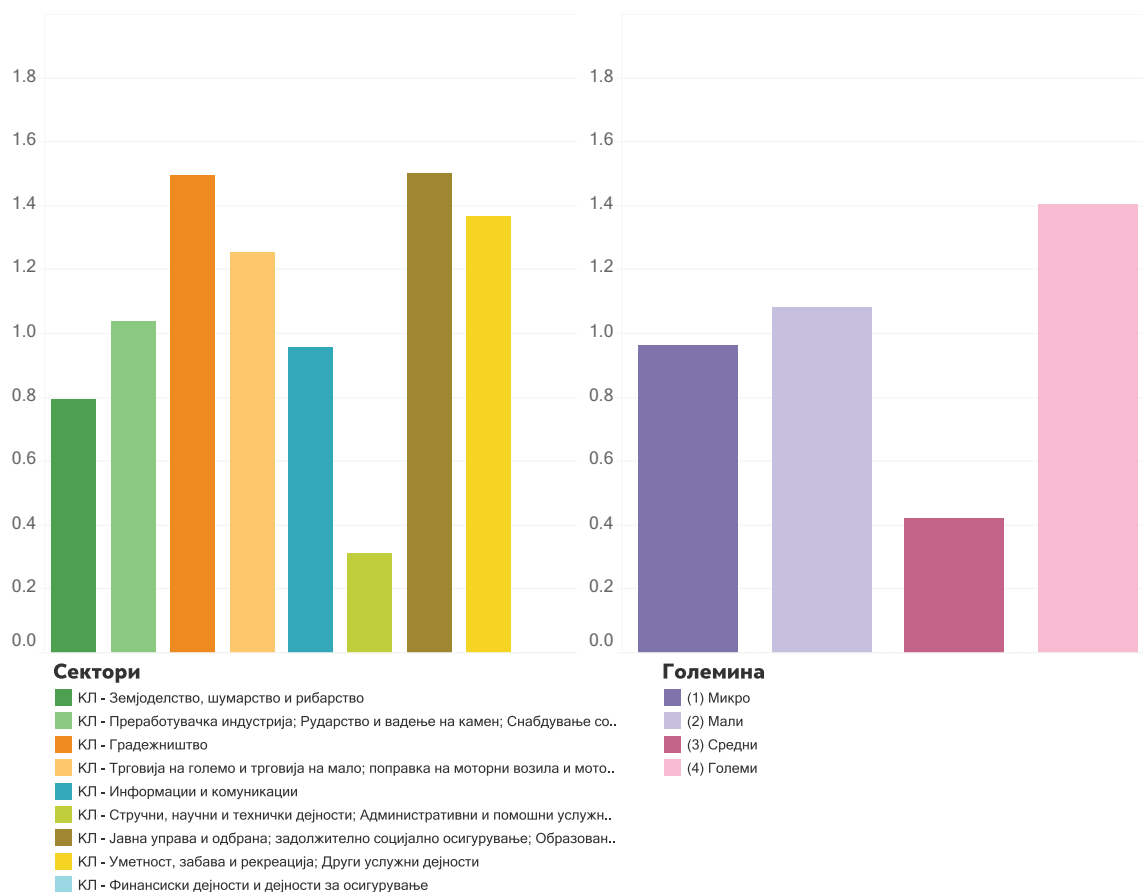

Извор: Пресметки врз основа на податоци од Државниот завод за статистика

Исто така, клучна е улогата на општина Демир Капија во регионален контекст во однос на локализација на одреден вид економска активност и одреден тип фирми. Графикон 5 го покажува просечниот коефициент на локализација

по сектори и по големина на фирмите.⁹ Доколку коефициентот е поголем од еден, тогаш општината има повисок процент од дадениот сектор / тип фирма во споредба со своето учество во вкупната регионална економска активност / во вкупниот број фирми во регионот. Во однос на локализацијата на одредени сектори, евидентен е високиот коефициент на локализација на градежништвото и на јавниот сектор, иако и за услужните дејности, вклучително уметност, забава и рекреација, коефициентот останува повисок од еден. Иако секторот земјоделство, шумарство и рибарство има растечки тенденции, Демир Капија игра маргинална улога во регионален контекст во однос на овој сектор. Во поглед на локализацијата на одреден тип фирми, Демир Капија има висок степен на локализација на големи фирми во однос на регионот, додека понизок степен на локализација на средни фирми, што може да укажува на значително стеснување на пазарот на труд.

Графикон 5: Коефициенти на локализација по сектор и по тип на фирма

Извор: Пресметки врз основа на податоци од Државниот завод за статистика

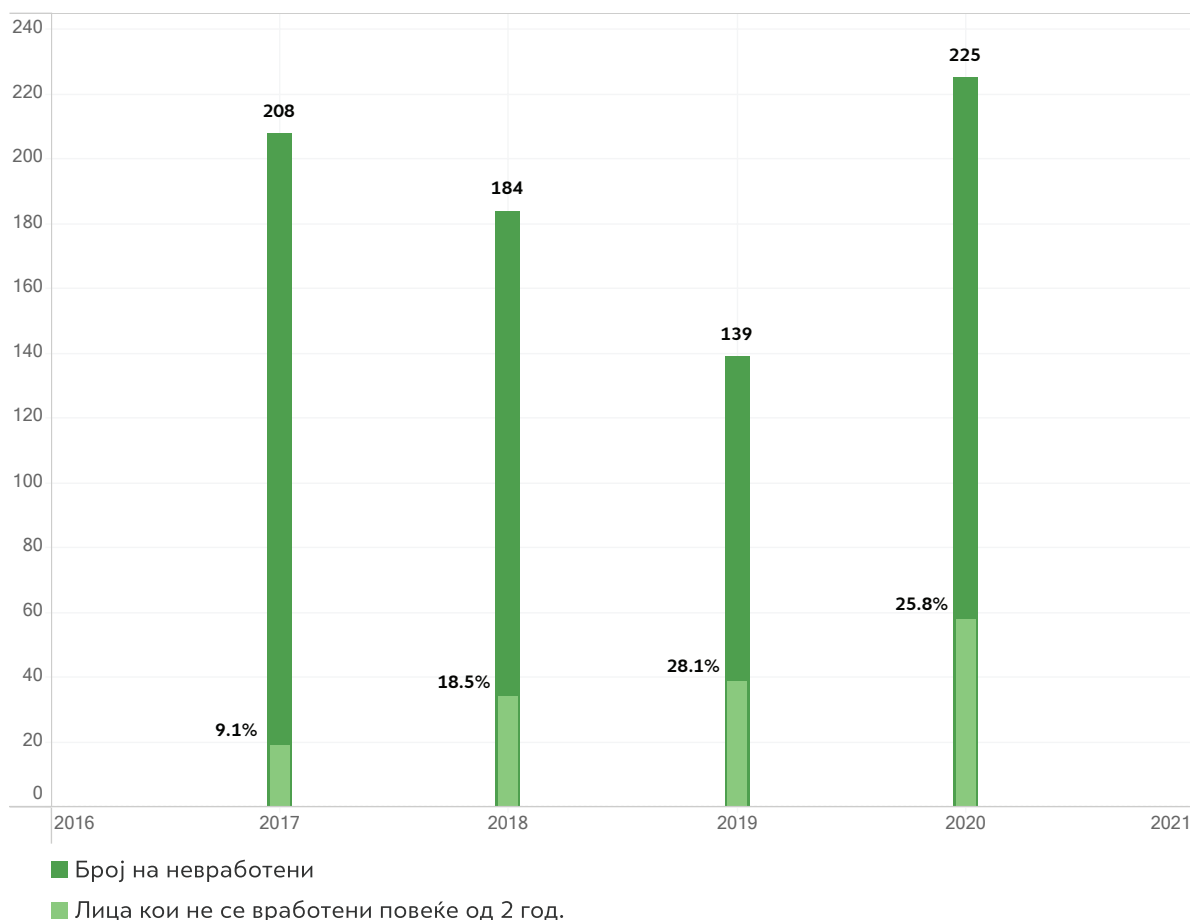
⁹ Коефициентот на локализација се дефинира како:

$$L_{ji} = \frac{X_{ji}}{X_j} / \frac{X_i}{X_{total}}$$

каде што X_{ji} е БДВ на дадениот сектор / бројот на тип фирми $j=1,...,n$ за општината i ; X_j е БДВ на дадениот сектор / бројот на тип фирми j во регионот; X_i е вкупната БДВ / вкупниот број фирми во општината i ; X_{total} е вкупната БДВ / вкупниот број фирми во регионот.

Вардарскиот регион во изминатата декада континуирано има стапка на активност повисока од просекот на ниво на Северна Македонија и разликата се зголемува во последните пет години. Слични се тенденциите во стапките на вработеност и на невработеност. Стапката на вработеност во Вардарскиот регион во 2019 година е поголема од просекот за осум процентни поени и изнесува 55,2 проценти, додека стапката на невработеност е помала за 6,5 процентни поени и изнесува 10,8 проценти. Во однос на тенденциите во општина Демир Капија, намалувањето на невработеноста беше прекинато од пандемијата на ковид-19 (графикон 6). Невработеноста, во апсолутен број, во последните три години пред пандемијата се намали од 208 во 2017 година на 139 невработени лица во 2019 година, за да кулминира на 225 во 2020 година. Учеството на младите лица во бројот на невработени е стабилен во распон од осум проценти до 10 проценти, иако за време на пандемијата тој процент расте на 12 проценти. Од друга страна, процентот на лица што тешко можат да се вработат (повеќе од две години време за чекање за работа) се зголемува значително, посебно достигнува 28,1 проценти во 2019 година, при намалување на бројот на невработени, што укажува на стеснување на пазарот на труд. При заздравувањето на економијата во периодот по пандемијата се очекува невработеноста да се врати на старата патека.

Графикон 6: Тенденции во невработеноста

Извор: Агенцијата за вработување

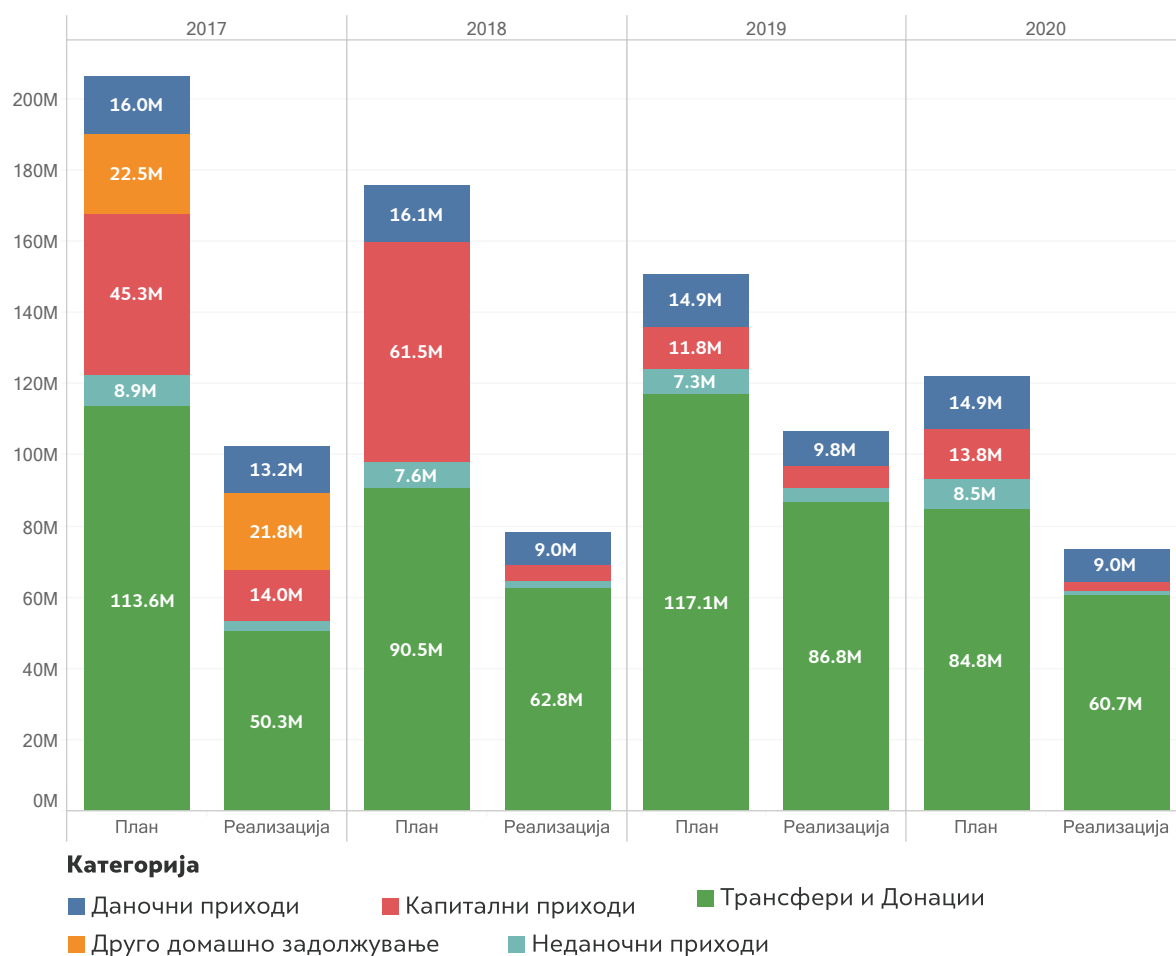
3. БУЏЕТСКА ТРАНСПАРЕНТНОСТ

Буџетската транспарентност на единиците на локалната самоуправа (ЕЛС) е значајна како од аспект на информирање на даночните обврзници што го полнат општинскиот буџет, така и од аспект на информирање на граѓаните за која намена ги трошат средствата. Покрај генералното ниво на активна транспарентност, Општина Демир Капија покажува ограничено ниво на буџетска транспарентност. Завршните сметки на Општината (на трицифрено ниво) се достапни за јавноста само за периодот 2017-2020 година. Исто така, Општината објавува план на буџет, серија буџет и завршни сметки на подетално (шестцифрено) ниво за периодот 2017-2020 година. Во продолжение следува анализа на податоците од завршните сметки во поглед на финансирањето, трошоците, вложувањата и улогата на парافискалните давачки.

3.1 ФИНАНСИРАЊЕ

Како и сите општини во Северна Македонија, Демир Капија се финансира од централниот буџет и од сопствени средства собрани преку различни даночни и неданочни основи или зајмувања. Во структурата на приходите главна улога играат трансферите и донациите. 81,5 процент од вкупните приходи на Општината се по основа на донации и трансфери. Во 2019 година достигнаа 86,8 милиони денари, од кои трансферите од централната власт имаат доминантно место (графикон 7). Иако, учеството на трансферите од централна власт во вкупната структура на приходи е најголемо, сепак, во споредба со другите општини, зависноста на Општина Демир Капија од централниот буџет е поумерена. Следуваат даночните приходи, со учество од 9,2 процента во вкупните приходи, и во износ од 9,8 милиони денари, и капиталните приходи (5,6 проценти) во износ од 5,9 милиони денари за истата година. Во однос на динамиката, значаен е порастот во трансферите и во донациите, посебно во периодот 2017-2019 година, кога Општината успева да го зголеми износот на трансфери и на донации за 72,6 проценти, најверојатно водено од нестабилноста на приходите од сопствени извори. Забележлива е пандемиската 2020 година, кога капиталните и неданочните приходи се, генерално, маргинализирани во финансирањето на Општината. Во поглед на реализацијата на планираните приходи, Општината има многу ниска реализација на вкупните приходи во 2018 година, 44,5 проценти, поради преоптимистичкото планирање, за по 2018 година при поставување пореални планови процентот на реализација да се искачи на околу 70 проценти. Несоодветното планирање, посебно на неданочните и на капиталните приходи, може да произлегува од ниските капацитети на Општината за планирање, како и од големата волатилност и непредвидливост на економската активност на бизнис-секторот.

Графикон 7: Структура на приходите и реализација за периодот 2017 – 2020 година

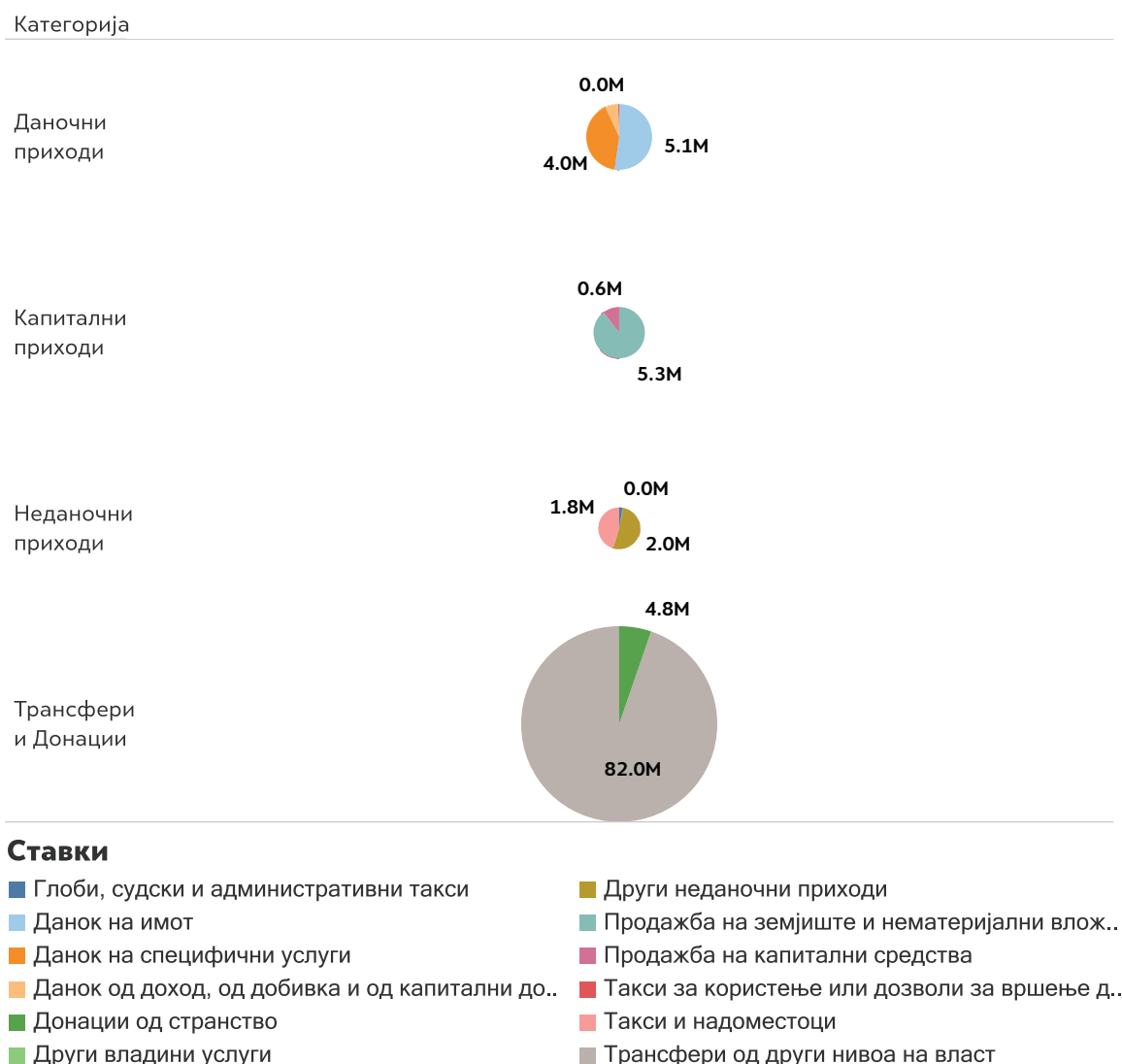

Извор: Завршна сметка и предлог-буџети на Општина Демир Капија

Графикон 8 ја покажува структурата на приходите на подетално ниво за 2019 година. Во најдоминантната категорија (трансфери и донации), најголемиот дел (94,5 проценти) доаѓа како трансфери од централната власт. Во рамките на даночните приходи, повеќе од една половина доаѓаат од данокот на имот, а 41 процент од данокот на специфични услуги, додека во рамките на неданочните приходи, малку повеќе од една половина се состојат од недефинирани неданочни приходи, а голем дел од другата половина се такси и надомест. Најголем дел од капиталните приходи доаѓа од продажба на земјиште и од нематеријални вложувања. Тенденцијата е големината на питата за даночните и за неданочните приходи постепено да расте на сметка на намалувањето на питата за трансфери и донации. Сепак, малите општини како што е Демир Капија имаат ограничени капацитети за таква трансформација во финансирањето.

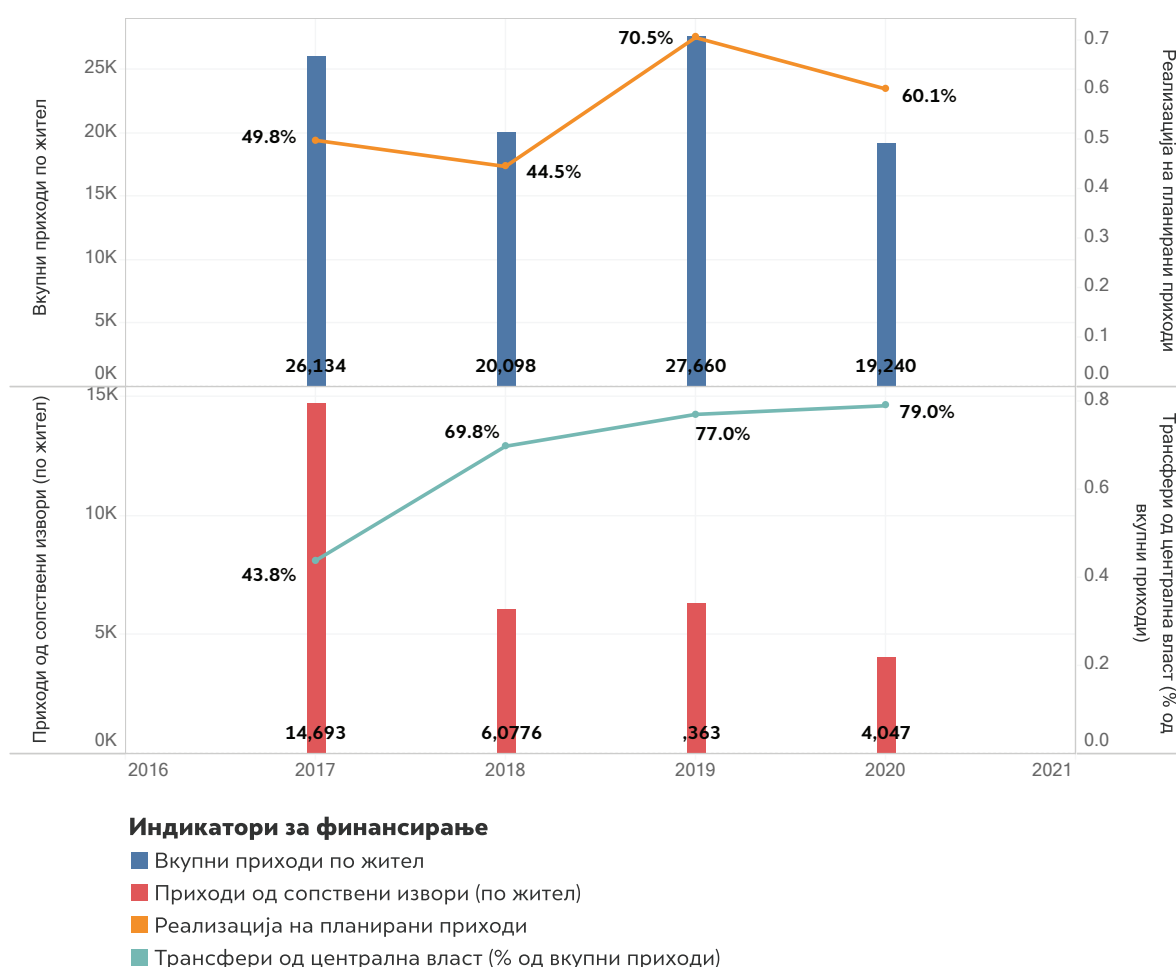
Графикон 8: Структура на приходите по категории и ставки во 2019 година

Извор: Завршна сметка на Општина Демир Капија

Графиконот 9 ја илустрира динамиката на движење на приходите по жител и зависноста на Општината од финансирањето од централната власт. Очигледно, динамиката на движење на вкупните приходи значајно зависи како Општината акумулира финансии од сопствени извори. Во 2019 година вкупните приходи по жител изнесуваат 27.660 денари, додека приходите од сопствени извори по жител изнесуваат 6.363 денари. Дополнително, впечатлив е периодот по 2018 година кога капацитетите на Општината за финансирање од сопствени извори значително опаѓа поради пониската реализација на планираните капитални и неданочни приходи. Резултат на ваквата динамика на собирање финансии е кулминација на зависноста од централниот буџет во 2020 година, на ниво од 79 проценти.

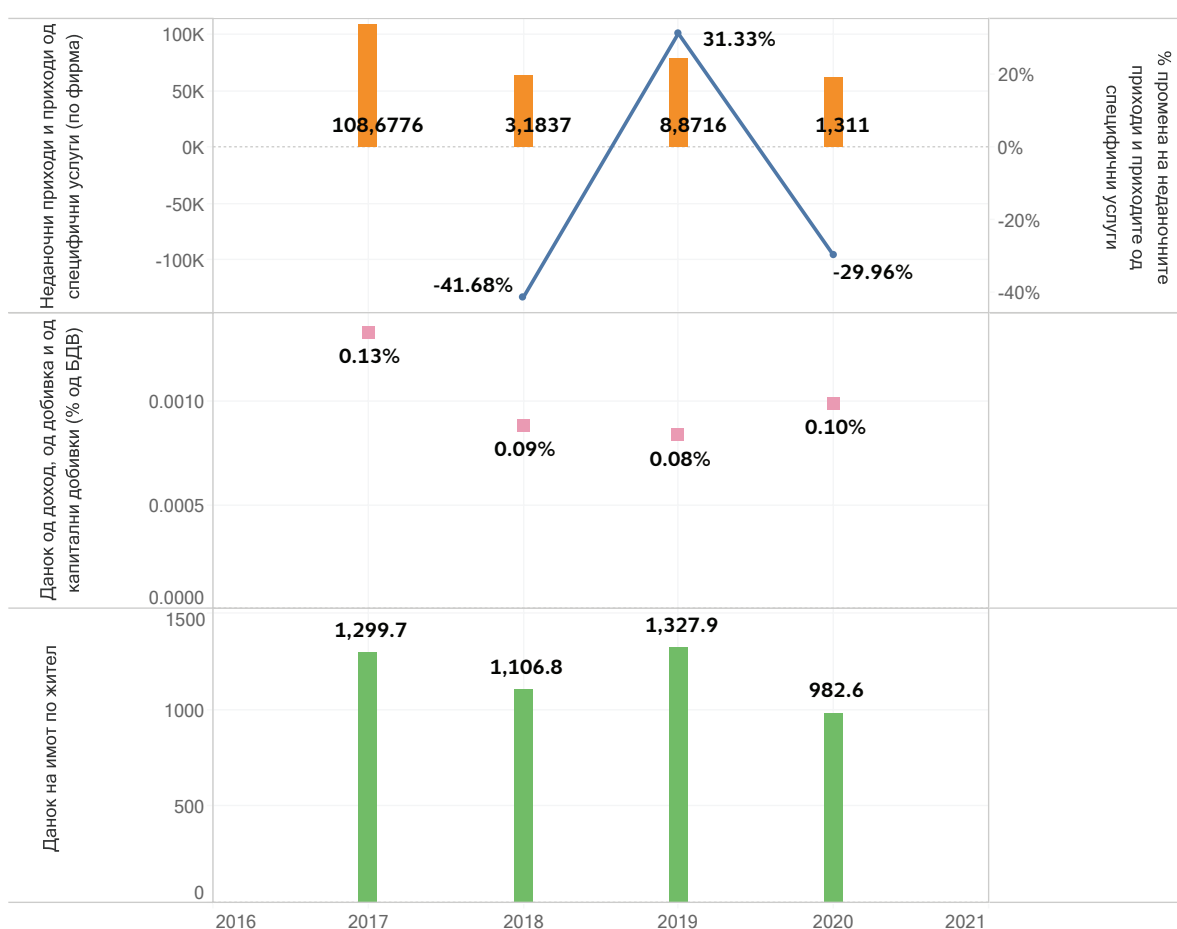
Графикон 9: Движење на приходите по жител и зависност на Општината од централната власт

Извор: Пресметки врз основа на податоци од Државниот завод за статистика и завршната сметка на Општината

Конечно, сегрегацијата на приходите по поединечни ставки дава слика за стабилноста на изворите на финансирање. Графикон 10 покажува дека по 2017 година данокот на имот по жител има нестабилна динамика и достигнува максимум од 1.327,9 денари во 2019 година и во текот на пандемијата паѓа на минимум од 982,6 денари по жител. Данокот на доход, добивка и капитални добивки како процент од БДВ опаѓа под 0,1 процент по 2017 година и останува на тоа ниво до 2020 година. Од друга страна, неданочните приходи и приходите од специфични услуги покажуваат значителна нестабилност. Иако значајно опаднале во однос на бројот на фирми за периодот 2017-2018 година, склони се на повремени пораст вклучувајќи го значајниот пораст од 31,1 процент во текот на 2019 година.

Графикон 10: Движење на приходите по поединечни ставки

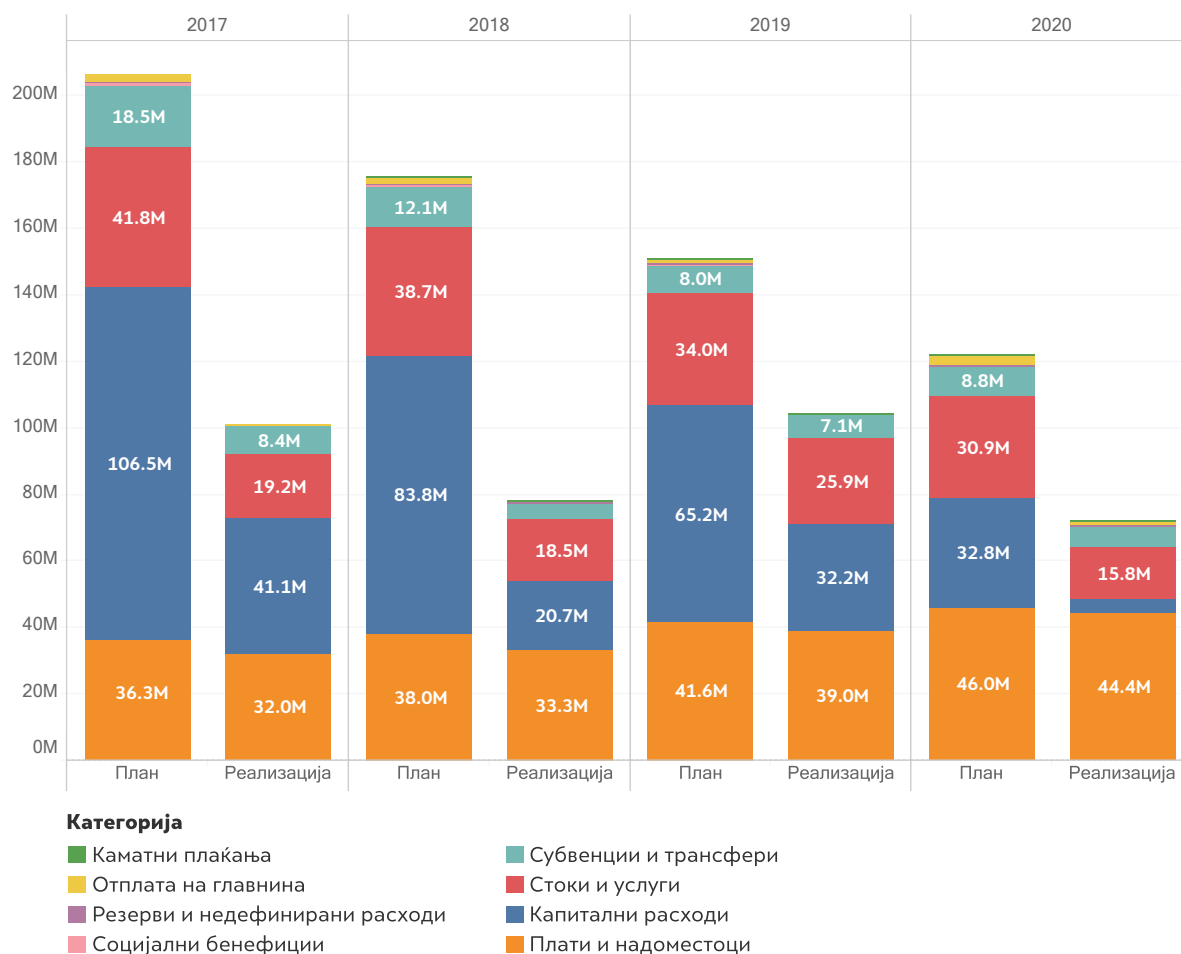

Извор: Пресметки врз основа на податоци од Државниот завод за статистику и завршната сметка на Општината

3.2 РАСХОДИ И ИНВЕСТИЦИИ

Во рамките на расходната структура на завршната сметка, генерално, Општина Демир Капија алоцира 93,2 проценти од средствата во три категории: плати и надомест, капитални инвестиции и стока и услуги. Платите и надоместот заземаат доминантно место (37,4 проценти во 2019 година) и континуирано растат за периодот 2017-2020 година вклучувајќи ја и пандемиската година, кога има пораст на оваа категорија од 13,8 проценти во однос на претходната година. Капиталните расходи се втора категорија по големина во завршната сметка, со учество од 30,9 проценти во вкупните расходи, иако во 2017 година се јавуваат како доминантна категорија и покрај многу ниската реализација на плановите, но во текот на пандемијата достигнуваат минимум од само 4,1 милиони денари. Стоката и услугите се движат во распон од 18,5 до 26 милиони денари во континуитет (24,9 проценти од вкупните расходи во 2019 година), освен во пандемиската 2020 година, кога има значаен пад на ниво од 15,8 милиони денари. Во однос на реализацијата на планираните расходи, евидентна е ниската реализација на капиталните расходи во текот на целиот период на анализа, кога процентот се движи пониско од 50 проценти.

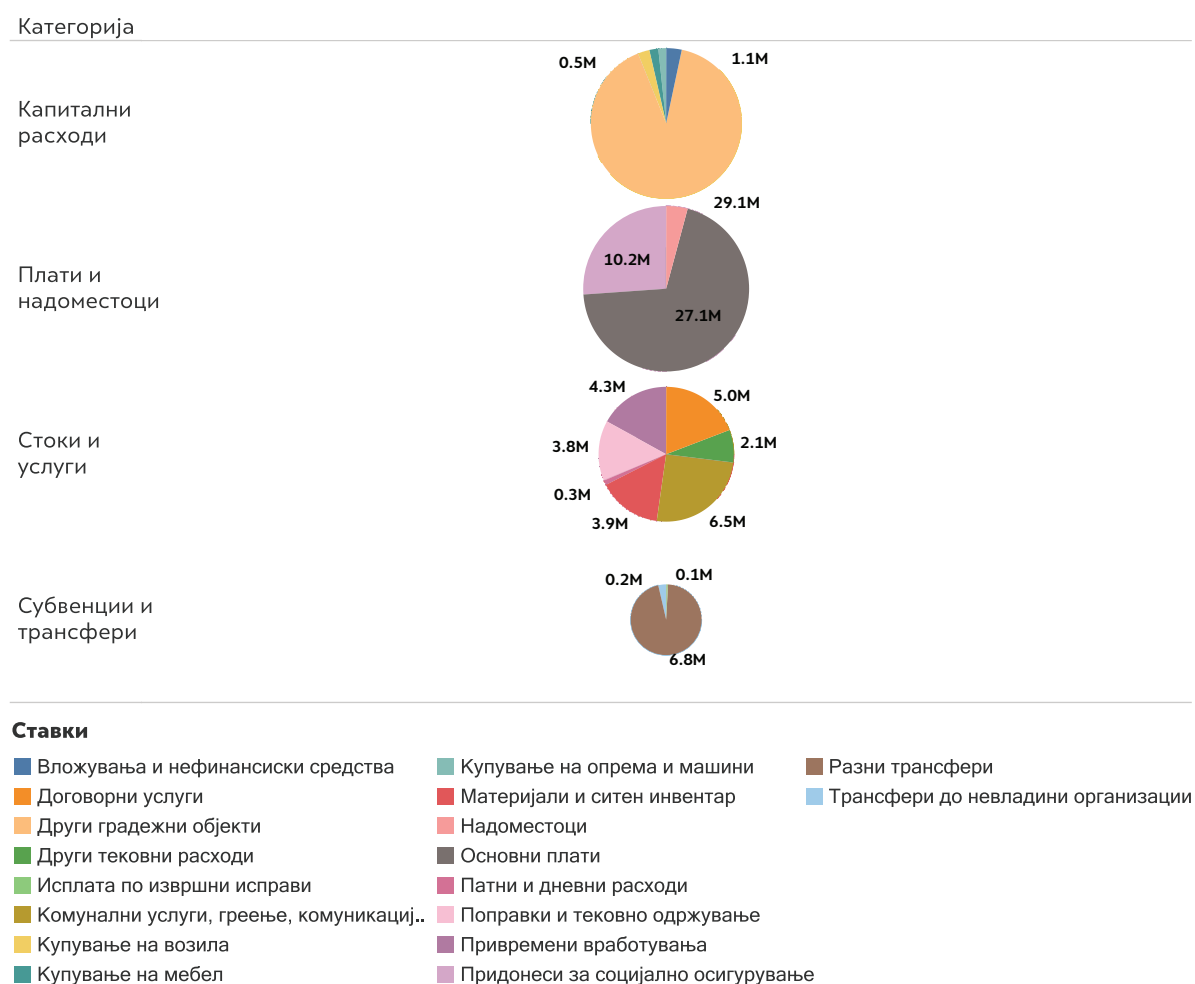
Графикон 11: Структура на расходите и реализација за периодот 2017 – 2020 година

Извор: Завршна сметка и предлог-буџет на Општина Демир Капија

Графикон 12 ја покажува деталната структура на расходите во 2019 година. Приближно три четвртини од најмасивната категорија на расходната страна се основни плати во износ од 27,1 милиони денари, додека другиот дел отпаѓа на придонеси и надомест. Во однос на капиталните инвестиции, повеќе од 90 проценти од инвестициите припаѓаат на ставката други градежни објекти, додека само 1,6 процент се насочени кон купување машини и опрема (во износ од 0,5 милиони денари). 40 проценти од категоријата стока и услуги се однесува на тековно одржување, комунални услуги, греење и транспорт, а 36 проценти на привремени вработувања и договорни услуги. Конечно, 96 проценти од категоријата субвенции и трансфери се одвојуваат за недефинирана ставка, разни трансфери. Значајното учество на недефинираните ставки (како што се, други градежни објекти и разни трансфери) укажува на потребата од поголема и подетална транспарентност на Општината.

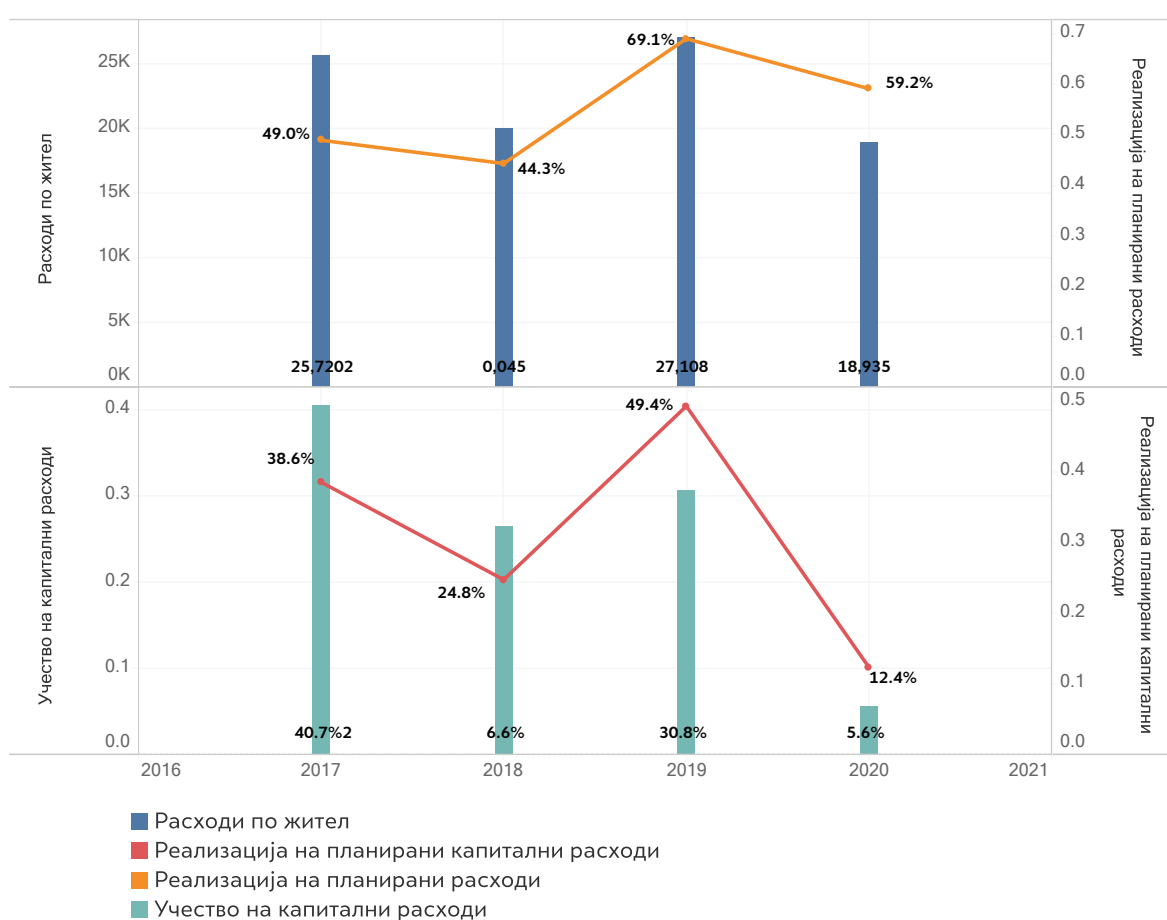
Графикон 12: Структура на расходите по категории и ставки во 2019 година

Извор: Завршна сметка на Општина Демир Кавија

Графиконот 13 ја прикажува динамиката на движење на расходите по жител, улогата на капиталните расходи во вкупните расходи и реализацијата на расходите. Се забележува дека постои одредена поврзаност меѓу улогата на капиталните инвестиции, реализацијата и расходите по жител. Динамиката на расходите по жител и реализацијата на вкупните расходи е детерминирана од реализацијата на капиталните расходи и нивното растечко учество во вкупните расходи. Во 2019 година капиталните расходи учествуваат со повеќе од 30 проценти, а нивната реализација расте значајно над историскиот просек претходно. Во 2020 година, кога нивото на капитални расходи достигнува минимум, расходите по жител, исто така, паѓаат на својот минимум од 18,9 илјади денари.

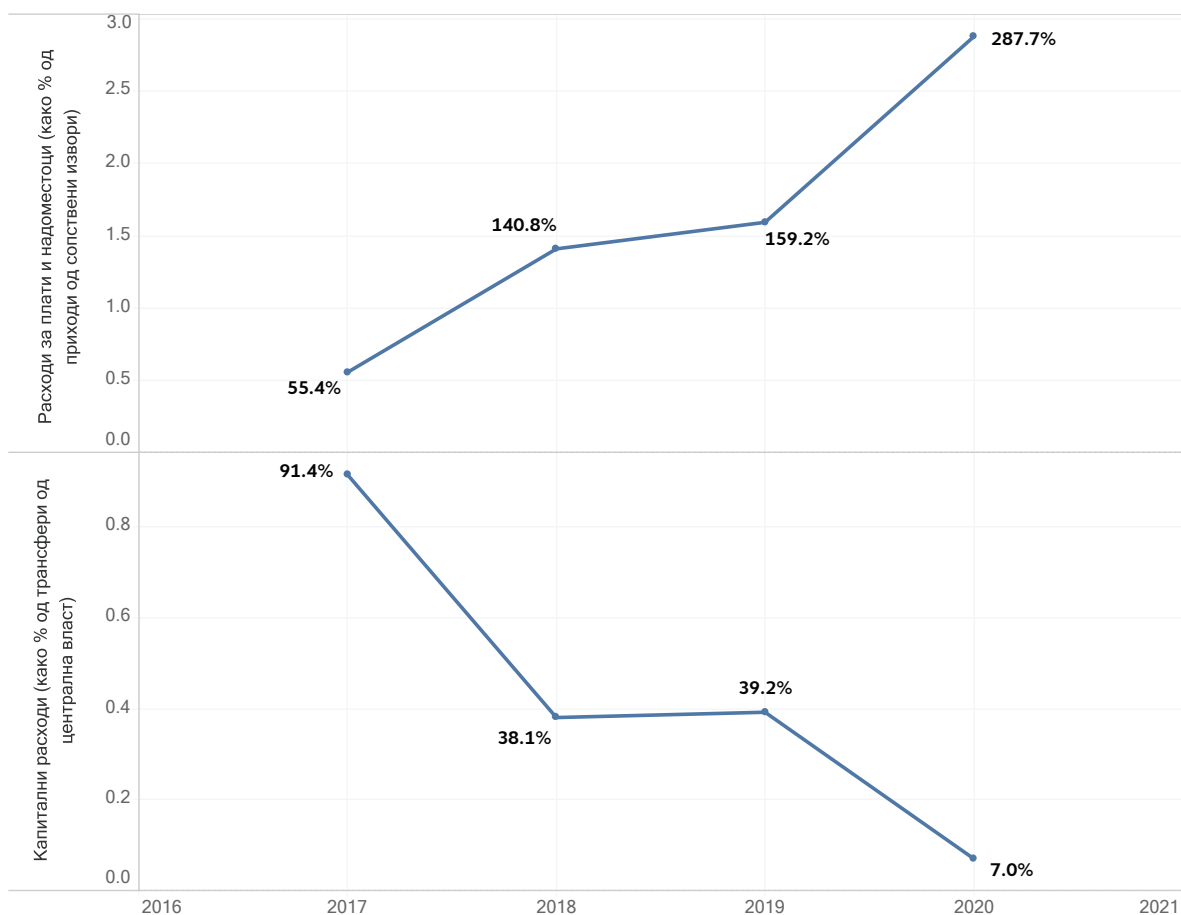
Графикон 13: Движење на расходите по жител и учество на капиталните расходи

Извор: Пресметки врз основа на податоци од Државниот завод за статистику и на завршната сметка на Општината

Конечно, комбинирањето на информациите од приходната и од расходната страна овозможува оценка на тенденциите во начинот на трошење на парите на граѓаните. Графикон 14 прикажува два односа, односот на платите и надоместот и приходите од сопствени извори и односот на капиталните расходи во однос на трансферите од централната власт. Првиот индикатор покажува колку Општината е способна да ги покрие обврските за плати од сопствени извори, а вториот колку, во просек, еден денар пренесен од централната власт се канализира во капитални инвестиции. Двата индикатора покажуваат негативни тенденции. Демир Капија само во 2017 година може да ги покрие платите и надоместот од своите приходи, но во 2020 година покрива само една третина од нив со приходи од сопствени извори. Ова укажува на нестабилноста на приходите од сопствени извори, но и на значајното темпо на пораст на платите и на надоместот во однос на порастот на капацитетите на Општината самостојно да се финансира. Во поглед на вториот индикатор, во 2017 година Општина Демир Капија од секој еден денар добиен од централната власт канализира речиси 0,92 денари во капитални инвестиции, додека во пандемирската 2020 година има голем пад, кога издвојувањето изнесува само 0,07 денари.

Графикон 14: Индикатори на алокација на средствата

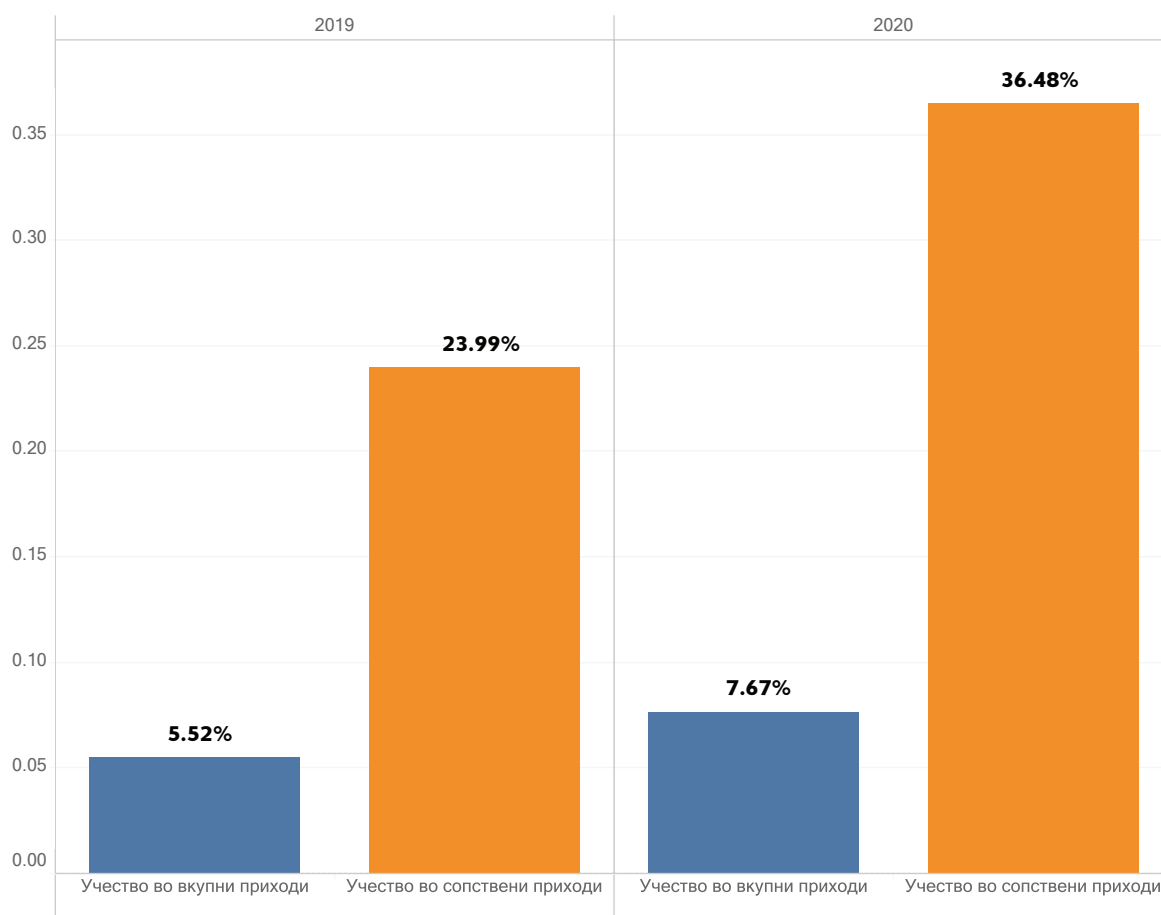

Извор: Завршна сметка на Општината

3.3 УЛОГА НА ПАРАФИСКАЛНИТЕ ДАВАЧКИ

Додека одреден фокус е ставен на транспарентноста на расходите, целосно се игнорира транспарентноста на приходната страна, особено донесувањето и наплатата на парафискалните давачки, како значајни извори од сопствени приходи на ЕЛС. Програмата за економски реформи 2022 – 2024¹⁰ година ја идентификуваше потребата за консолидирање на парафискалните давачки како мерка за структурни реформи. Во овој контекст, Општина Демир Капија собира умерен износ средства преку парафискални давачки. Во 2019 година учеството на парафискалните давачки во вкупните приходи изнесува 5,5 проценти, додека учеството во приходите од сопствени извори 24 проценти (графикон 15). Шоките од пандемијата и намаленото финансирање од сопствени извори го зголемија учеството на парафискалните давачки во сопствените приходи на 36,5 проценти, додека учеството во вкупните приходи падна на 7,7 проценти.

Графикон 15: Учество на парафискалните давачки во вкупните приходи и во приходите од сопствени извори

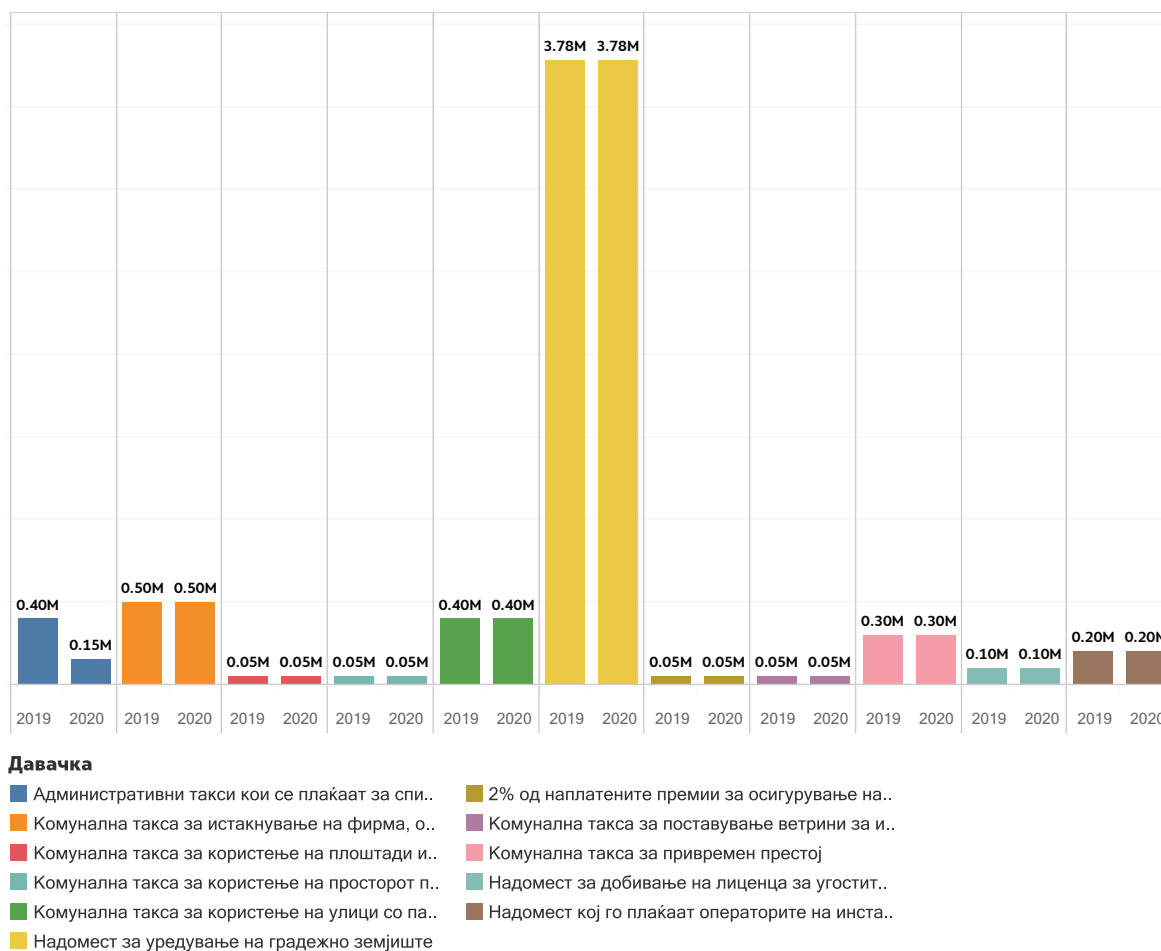

Извор: Завршна сметка на Општина Демир Капија

¹⁰ Достапна на https://finance.gov.mk/wp-content/uploads/2022/01/ERP-2022-2024_MKD.pdf?x_tr_sl=mk&x_tr_tl=en&x_tr_hl=en-US&x_tr_pto=wapp

Графикон 16 ја покажува деталната структура на парафискалните давачки. Повеќе од 80 проценти од парафискалните давачки се состојат од три ставки: надомест за уредување градежно земјиште, комунална такса за истакнување фирма и комунална такса за користење улици. Приходите од надоместот за уредување градежно земјиште останаа на истото ниво во текот на пандемијата од 3,8 милиони денари. Другите две поголеми ставки го задржаа истото ниво. Имено, агрегатно, комуналните такси за истакнување фирма и за користење улици останаа на нивото од 0,9 милиони денари во текот на пандемијата. Единствено, административните такси забележаа значителен пад во текот на пандемијата од 400 на 150 илјади денари.

Графикон 16: Структура на парафискалните давачки 2019-2020 година

Извор: Завршна сметка на Општина

Табела 1 прави преглед на парафискалните давачки во Општина Демир Капија. Колона еден ги наведува парафискалните давачки; колона два, три и четири прикажуваат колкави се приходите на Општината за дадената давачка во 2020 година, колкаво е учеството во вкупните приходи на Општината и учество во сопствени приходи; колона пет ја претставува перцепцијата на компаниите за оптовареност од конкретната давачка; колона шест дава приказ дали приходите се користат за наменски цели или за сопствени приходи на Општината; и колона седум дава насока за постигнување оптимум.

Табела 1: Парафискални давачки, перцепција за товар и насоки за постигнување оптимум

Назив	Вкупен приход за Општината, во денари	Учество во вкупни приходи	Учество во сопствени приходи	Перцепција за товар	Сопствени приходи / наменска употреба	Постигнување оптимум
Комунална такса за привремен престој	300.000	0,41 %	1,94 %		Наменски	
Комунална такса за истакнување фирма, односно назив на деловна просторија	500.000	0,68 %	3,24 %	Најчесто застапена и голем товар	Сопствен	1. Да се намали износот 2. Да се усогласи според прометот на компанијата 3. Дигитализација на поднесокот
Комунална такса за користење улици со патнички, товарни, моторни возила, автобуси, специјални возила и мотоцикли, што се плаќа при регистрација на возилата	400.000	0,55 %	2,59 %	Умерено голем товар	Сопствен	Да се зголеми наменското користење за улици
Комунална такса за користење на просторот пред деловни простории за вршење дејност	50.000	0,07 %	0,32 %	Административен товар	Сопствен	1. Дигитализација на поднесокот 2. Да се приспособи тарифата според локацијата на просторот
Комунална такса за поставување ветрини за изложување стока надвор од деловниот простор	50.000	0,07 %	0,32 %		Сопствен	Дигитализација на поднесокот

Комунална такса за користење плоштади и друг простор во градовите и во другите населени места, со цел изложување предмети, приредување изложби и забавни приредби за вршење на дејност	50.000	0,07 %	0,32 %		Сопствен	Дигитализација на поднесокот
Надомест за уредување градежно земјиште	3.780.170	5,15 %	24,49 %	Умерено голем финансиски товар. Голем административен товар	Наменски	1. Да се зголеми наменското користење на приходите за еколошки цели, одржување и уредување на јавните површини 2. Дигитализација на поднесокот
Надомест за добивање лиценца за угостителска дејност во ноќен бар, кабаре, диско клуб и диско клуб на отворен простор	100.000	0,14 %	0,65 %	Административен товар	Сопствен	Дигитализација на поднесокот
Надомест што го плаќаат операторите на инсталациите со интегрирана еколошка б-дозвола на Општината, односно Град Скопје	200.000	0,27 %	1,30 %	Административен товар	Наменски	1. Да се зголеми наменското користење на приходите за еколошки цели 2. Дигитализација на поднесокот
Административни такси што се плаќаат за списите и за дејствата кај органите на Општината	150.000	0,20 %	0,97 %	Административен товар	Сопствен	Дигитализација на поднесокот
2 % од наплатените премии за осигурување моторни возила (каска) и осигурување од одговорност од употреба на моторните возила	50.000	0,07 %	0,32 %	Административен товар	Сопствен	Дигитализација на поднесокот

Извор: Завршна сметка на Општина Демир Капија за 2020 година; сироведена анкета и фокусни групи со компании; пресметка на авторите.

Резултатите покажаа дека, административниот товар на компаниите е релативно поголем товар, во споредба со финансискиот товар. Во административниот товар се опфатени: времето потребно за усогласување / администрирање со ПФД; време потрошено за подготовка на документација; време потрошено за поднесок и комуницирање со службениците; и време потрошено за корекции. Оттука, дигитализацијата на услугите преку електронски поднесок и администрирање е приоритет. Компаниите сметаат дека е потребно да се зголеми информирањето на компаниите (преку интернет-страницата и на друг начин), особено за придобивките за нивниот бизнис и за обврските за локалните давачки.

Во поглед на перцепцијата за товар за специфични давачки, компаниите ги наведуваат фирмарината и комуналната такса за истакнување реклами на јавни места како најчести парафискални давачки. Во услови на нарушен пазар на трудот и на недостиг од човечки ресурси, како и на намалена побарувачка за стока и услуги, компаниите бараат поголема поддршка на малите деловни субјекти, подобрување на координацијата меѓу органите на локалната и на централната власт и унапредување на ефикасноста на тековно бавните административни процеси во Општината.

Од аспект на наменското користење на приходите (делумно или целосно), освен кај давачките за: такса за привремен престој и уредување градежно земјиште; кај другите давачки приходите се користат како сопствени приходи на Општината, без специфична намена. Кај давачките за уредување градежно земјиште, приходите од оваа давачка се користат за реализирање на програмата за уредување градежно земјиште на Општината (за изградба на објекти за комунална инфраструктура заради непречен пристап до градежна парцела од јавен пат, поставување водоводна, фекална и атмосферска канализација и др. инсталација со приклучоци до градежна парцела). Кај таксата за привремен престој, според законот, средствата се наменети за општа туристичка пропаганда и информативна дејност и за подобрување на условите за престој на туристите и се користат според посебно донесени програми од Владата и од Советот на Општината. Во таа насока, потребно е да се зголеми противуслугата на Општината за наплатените локални давачки.

Постигнувањето оптимум на парафискалните давачки во Општина Демир Капија е детално назначено во последната колона од табела 1. Потребно е

- Унапредување на дигитализацијата на поднесокот на барањата и нивно администрирање;
- Зголемување на наменското користење на примените приходи, за намената за која се уплатени давачките;
- Намалување на фирмарината и приспособување според големината на прометот на компанијата;
- Пропорционално приспособување на давачките на големината и на локацијата на компанијата (за давачките поврзани со реклама и со такса за користење на просторот пред деловните простории).

4. ЗАКЛУЧОК И ПРЕПОРАКИ

Економската активност во Демир Капија забележува позитивни стапки на пораст во изминатата декада. Додадената бруто-вредност по жител континуирано расте за периодот 2011-2020 година. Во поглед на секторската распределба на додадената бруто-вредност, во Демир Капија доминираат услужните дејности поврзани со трговија, транспорт и сместување и, од друга страна, преработувачката индустрија надополнета со традиционалните сектори како што се рударство и вадење камен и снабдување со електрична енергија, гас, пареа и вода. Овие две глобални групи придонесуваат околу 64,4 проценти кон вкупната БДВ во 2019 година, а доколку ја вклучиме и БДВ во земјоделскиот сектор, процентот достигнува 78,9.

Покрај генералното ниво на активна транспарентност, Општина Демир Капија покажува ограничено ниво на буџетска транспарентност. Завршните сметки на Општината (на трицифрено ниво) се достапни за јавноста само за периодот 2017-2020 година. Исто така, Општината објавува план на буџет, серија буџет и завршни сметки на подетално (шестцифрено) ниво за периодот 2017-2020 година. Како и сите општини во Северна Македонија, Демир Капија се финансира од централниот буџет и од сопствени средства собрани преку различни даночни и неданочни основи или зајмувања. Во структурата на приходите 81,5 процент од вкупните приходи на општината се по основа на донации и трансфери. Иако, учеството на трансферите од централна власт во вкупната структура на приходи е најголемо, сепак, во споредба со другите општини, зависноста на Општина Демир Капија од централниот буџет е поумерена. Во рамките на расходната структура на завршната сметка, генерално, Општина Демир Капија алоцира 93,2 проценти од средствата во три категории: плати и надомест, капитални инвестиции и стока и услуги. Платите и надоместите заземаат доминантно место (37,4 проценти во 2019 година) и континуирано растат за периодот 2017-2020 година. Капиталните расходи се втора категорија по големина во завршната сметка, со учество од 30,9 проценти во вкупните расходи. Стоката и услугите се движат во распон од 18,5 до 26 милиони денари во континуитет (24,9 проценти од вкупните расходи во 2019 година), освен во пандемиската 2020 година, кога има значаен пад на ниво од 15,8 милиони денари.

Парафискалните давачки се значајни и од аспект на прибирање сопствени извори на средства, но и од аспект на оптовареност на компаниите и генерирање поконкурентна бизнис околина. Општина Демир Капија собира умерен износ средства преку парафискални давачки. Во 2019 година учеството на парафискалните давачки во вкупните приходи изнесува 5,5 проценти, додека учеството во приходите од сопствени извори 24 проценти. Повеќе од 80 проценти од парафискалните давачки се состојат од три ставки: надомест за уредување градежно земјиште, комунална такса за истакнување фирма и комунална такса за користење улици. Резултатите покажаа дека, административниот товар на компаниите е релативно поголем товар, во споредба со финансискиот товар. Во административниот товар се опфатени: времето потребно за усогласување / администрирање со

ПФД; време потрошено за подготовка на документација; време потрошено за поднесок и комуницирање со службениците; и време потрошено за корекции. Оттука, дигитализацијата на услугите преку електронски поднесок и администрирање е приоритет. Компаниите сметаат дека е потребно да се зголеми информирањето на компаниите (преку интернет-страницата и на друг начин), особено за придобивките за нивниот бизнис и за обврските за локалните давачки.

Препораките за Општина Демир Капија, за унапредување на финансиската транспарентност и оптимизација на парафискалните давачки се следни:

- Планот за буџет и завршните сметки да се објават за подолг временски период;
- Општината да ги објавува планот за буџет и завршните сметки на шест цифрено ниво, во формат лесен за обработка на податоци;
- Да се подобри структурата на трошење на средствата, во корист на развојната компонента;
- Да се зголеми самоодржливоста на Општината, во финансирање на платите и трошоците за стоки и услуги во мера на капацитетот за прибирање сопствени приходи;
- За постигнувањето оптимум на парафискалните давачки во Општина Демир Капија потребно е:
 - Унапредување на дигитализацијата на поднесокот на барањата и нивно администрирање;
 - Зголемување на наменското користење на примените приходи за намената за која се уплатени давачките, со фокус на: комунална такса за користење улици со патнички, товарни, моторни возила, автобуси, специјални возила и мотоцикли, што се плаќа при регистрација на возилата; надомест за уредување градежно земјиште; и надомест што го плаќаат операторите на инсталациите со интегрирана еколошка Б-дозвола на Општината;
 - Намалување на фирмарината и приспособување според големината на прометот на компанијата;
 - Пропорционално приспособување на давачките на големината и на локацијата на компанијата (за давачките поврзани со реклама и со такса за користење на просторот пред деловните простории).

